

8. LA COMUNITAT DE JAMBUN

"No English words are good enough to give a sense of the links between an aboriginal group and its homeland. Our word 'home', warm and suggestive thought it be, does not match the aboriginal word that may mean 'camp', 'hearth', 'country', 'everlasting home', 'totem place', 'life source', 'spirit centre' and much else all in one. Our word 'land' is too spare and meagre."

W.E.H. Stanner

8.1 COMPOSICIÓ I RELACIONS DE PARENTIU

Jambun és una comunitat aborigen constituïda majoritàriament per persones de les tribus jirrbal i girramay -i una persona gulngay, situada en territori tradicional girramay. No hi viu a Jambun cap persona que no sigui aborigen i totes les persones que hi viuen estan vinculades per lligams de parentiu, ja sigui per descendència o per afinitat (vegeu quadre adjunt amb les relacions de parentiu a Jambun)¹ creant una densa xarxa de relacions que engloba tota la comunitat i altres persones que no hi viuen.

Des de la seva creació, el 1977, la comunitat de Jambun ha variat considerablement pel que fa a la seva composició. De les vuit cases inicials, es va passar a 28 (que és el nombre de habitatges que hi ha actualment)². En el moment en què es va

¹ Més que *family tree*, que és el terme en anglès que s'utilitza per parlar de l'arbre genealògic, em va semblar més apropiat, jugant amb la realitat social i l'entorn natural, parlar de *family forest* o *family rainforest*. Aquest terme va aconseguir certa popularitat dins de la comunitat de Jambun.

² En realitat hi ha 30 unitats residencials, perquè un dels habitatges, el número 27, que s'anomena "les barraques" està dividit en tres unitats diferents.

realitzar la primera estada de treball de camp, l'octubre 1998, hi havia una població de 134 persones (70 homes i 64 dones) distribuïts de la següent manera:

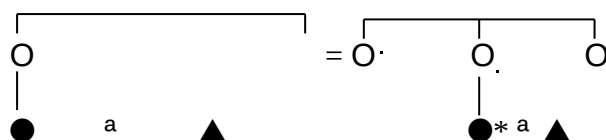
86 Adults i joves (homes i dones)

48 Criatures i adolescents (nens i nenes)³

Les cases o unitats domèstiques no delimiten famílies, només parents que comparteixen residència. Les relacions de parentiu, com a tot arreu, van molt més enllà dels habitatges.

La distribució de les unitats domèstiques de cada una de les cases és molt variada tal com es pot veure a continuació. (Alguns aclariments: la numeració correspon al número de casa que apareix en el plànol de Jambun que s'adjunta; els símbols en negre -●, ▲- corresponen als membres de la unitat residencial; els símbols en blanc -O, D- corresponen a parents que no conviuen en la unitat domèstica però que ens ajuden a entendre la relació de parentiu que existeix entre els diferents membres que la integren. Sols s'empren els símbols Ø i D quan em consta que es tracta d'una persona difunta. S'utilitza el símbol ^a per assenyalar 'unió de fet', alhora que es manté = per marcar matrimoni civil o eclesiàstic):

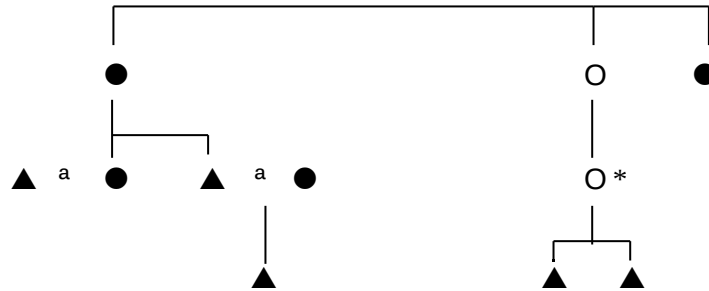
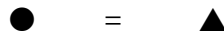
Casa 1- 4 adults

* són la mateixa persona

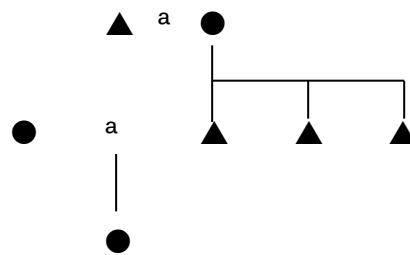
³ La classificació per edats és força relativa i varia segons si la informació procedia de progenitors o d'altres parents o, segons la valoració personal. Una mateixa persona podia ser considerada com a adolescent per uns o com a criatura per uns altres. Per això es va optar per incloure dins la mateixa categoria els infants i adolescents. De la mateixa manera, el límit entre l'adolescència i l'etapa adulta no està perfectament establert, i encara menys, entre joventut i edat adulta, ja que es dona més importància a la situació de la persona en concret (si està casada, per exemple, o si té fills) que no pas a l'edat. De tota manera, pràcticament tothom coincidia que una persona es podia considerar adulta, però jove, a partir de la majoria d'edat legal, per tant als 18 anys.

•

Casa 3- 2 adults

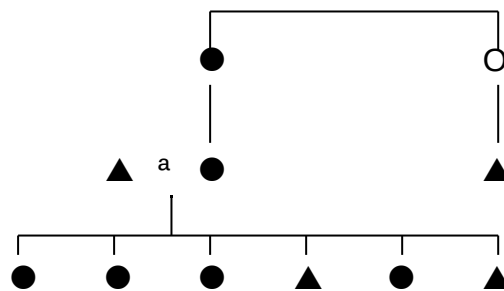
Casa 4- Deshabitada

Casa 5- 6 adults i 1 criatura

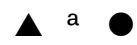

Casa 6- 1 adult ▲

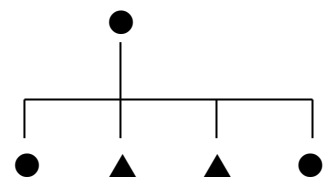
Casa 7- 4 adults i 6 criatures

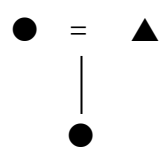
Casa 8- 2 adults

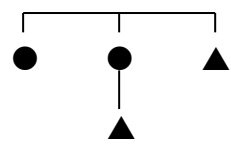
Casa 9- 1 adult i 4 criatures

Casa 10- 2 adults i 1 criatura

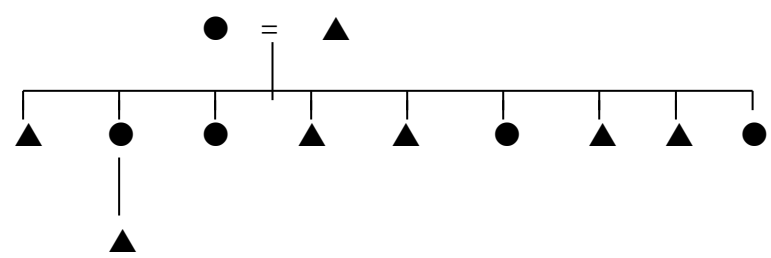
Casa 11- 3 adults i 1 criatura

Casa 12- 1 adult

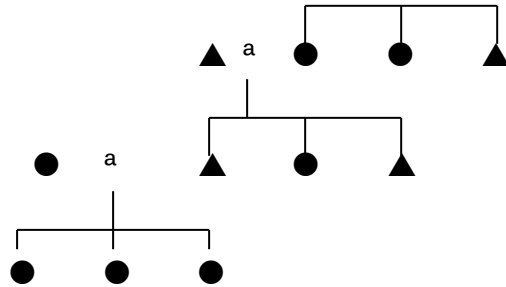

Casa 13- 6 adults i 6 criatures

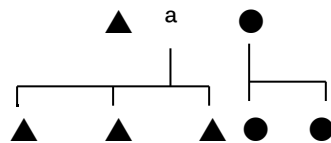
Casa 14- Deshabitada

Casa 15- 8 adults i 3 criatures

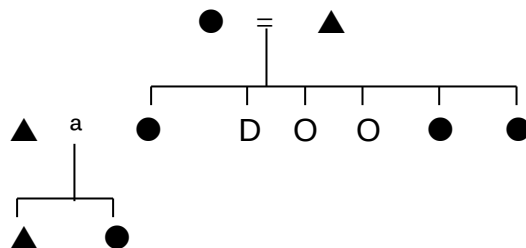

Casa 16- Deshabitada

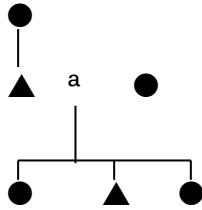
Casa 17 - 2 adults i 5 criatures

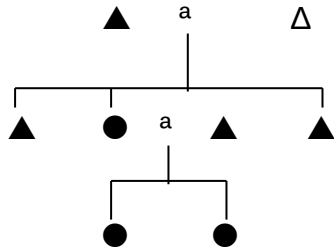
Casa 18- 4 adults i 4 criatures

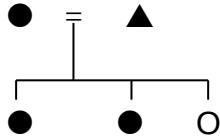
Casa 19- 3 adults i 3 criatures

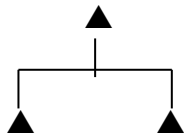
Casa 20- 5 adults i 2 criatures

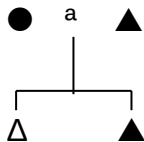
Casa 21- 4 adults

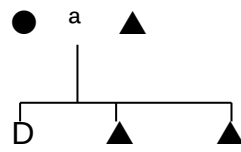
Casa 22- 1 adult i 2 criatures

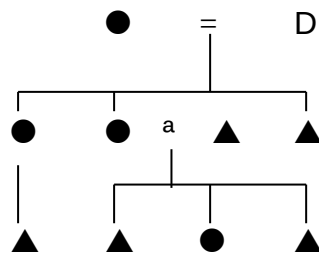
Casa 23- 3 adults

Casa 24- 4 adults

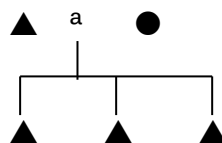
Casa 25- 5 adults i 4 criatures

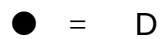
Casa 26- 3 adults

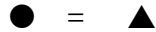
Casa 27 A- 2 adults i 3 criatures

Casa 27 B- 1 adults

Casa 27 C- 2 adults

Casa 28- 1 adult

Els principals elements a comentar⁴ d'aquesta composició són, d'una banda, l'absoluta predominància d'unions de fet per sobre d'unions matrimonials (civils o eclesiàstiques): 22 unions de fet d'un total de 29 parelles, la qual cosa suposa un 75%. Cal afegir, a més, que alguns dels 7 matrimonis es van realitzar després d'una etapa d'unió de fet (i, segurament, alguna de les unions de fet actuals poden acabar en celebració matrimonial d'aquí a un temps). I, d'una altra, la gran diversitat de tipus d'organització domèstica present a Jambun, en la qual destaca la forma familiar extensa, tal com s'especifica seguidament.

- Σ 4 unitats unipersonals. En tres casos es tracta d'homes grans (6, 12, 28) i en l'altre, d'una dona (27 B), la parella de la qual es trobava en aquest moment treballant a Papua Nova Guinea per una temporada llarga. Representa un 13%.
- Σ 3 unitats conjugals (3, 8, 27 C) . Parelles sense descendència, la qual cosa no significa que no en tinguin -en alguns casos de relacions anteriors-, sinó simplement que no conviuen amb ells. Representa un 10%.
- Σ 6 unitats independents. Cinc formades per una parella i la seva descendència (10, 21, 23, 24, 27 A) i una constituïda per una parella, la seva descendència i la descendència de la dona amb una relació anterior (17). Representa un 20%.
- Σ 9 unitats extenses. En tres casos coincideixen més d'una unitat marital en la mateixa vivenda. Es tracta de parelles amb descendència que incorporen la parella d'un fill o d'una filla, i la seva descendència -en dos casos és un fill qui incorpora la parella (5, 15)-, en l'altre cas, és una filla (18). En la resta, es tracta d'una unitat marital que incorpora parents per ascendència -la mare o el pare d'un dels membres de la parella,

⁴ Es presenten aquí només els principals aspectes a destacar de la composició domèstica de Jambun, l'anàlisi d'aquesta es realitza al capítol 9

a més d'algun altre parent, germà o germana dels pares o descendents d'aquests- i/o per descendència -fills d'un fill o d'una filla. (2, 7, 13, 19, 20, 25). En el cas núm.7, cal tenir present, que en la concepció del parentiu aborígen, els fills de germans del mateix sexe -els cosins i cosines paral·lels- són considerats germans. Representa un 30%.

- Σ 2 unitats monoparentals. En un cas es tracta d'una dona amb la seva descendència (9) i, en l'altre, d'un home amb la seva descendència (22). Representa un 6,5%.
- Σ 1 unitat formada per dues parelles emparentades (1). Representa poc més del 3%.
- Σ 1 unitat formada per un grup de germans més la descendència d'una germana (11). També representa poc més del 3%.
- Σ 1 unitat constituïda per una parella a més del germà de l'home (26). Igualment, representa un 3%.
- Σ 3 habitatges desocupats (4, 14, 16).

Una de les principals característiques de les formes familiars d'aquesta comunitat (igual que d'altres) és la gran mobilitat dels seus membres. Les unitats domèstiques canvien constantment, de manera que és molt difícil reflectir quina és la composició, ja que varia en el temps. Com a mostra, només cal dir que al final de la primera estada de treball de camp, és a dir, quatre mesos més tard de prendre les primeres dades, ja s'havien produït alguns canvis.

Es van ocupar les tres cases que abans estaven buides i en va quedar una de desocupada. De la casa número 18, la filla, la seva parella i la seva descendència es van traslladar a la casa número 14 (la qual com es pot veure en el plànol, està pràcticament al davant). I per tant, una unitat familiar extensa es va convertir en dues unitats domèstiques independents⁵. La família que ocupava la casa número 17 es va traslladar íntegrament a la 16, i va deixar desocupada la casa on vivia abans. I en la casa número 25, una dona i el seu fill van marxar de la comunitat i, la parella que hi vivia,

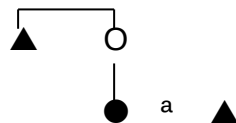
⁵ En la següent estada de camp, el setembre de 1999, una altra filla de la família, la seva parella i el seu fill, que havien passat de la casa número 2 a la 14, s'estaven preparant per traslladar-se a viure amb la mare d'ella, a la casa núm. 18. De manera que aquesta tornava a constituir-se com a unitat domèstica extensa.

conjuntament amb la seva descendència i la mare d'ella, es van traslladar a la casa número 4. De manera que la unitat 25 va quedar constituïda per un home sol, i una unitat extensa es va situar a la número 4.

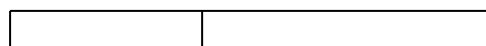
Més canvis. En la segona estada de camp, vuit mesos més tard, gairebé totes les unitats familiars havien patit algun tipus de variació. A més, la població havia disminuït considerablement. Ara, hi vivien a Jambun 107 persones (64 adults -tres dones embarassades- i 38 criatures i joves). Una nota sobre aquesta davallada (27 persones menys), la qual treient les dues defuncions que es van produir entre una estada i la següent, suposa un 18,6% menys de població. La xifra de 25 persones abandonant la comunitat podria semblar alarmant (ja que podria significar que en poc temps desapareixeria totalment), si no tinguéssim en compte la gran mobilitat que caracteritza la població aborigen a tot Austràlia, i que fa que les persones visquin un temps ara amb uns parents i ara amb uns altres per molt diversos i variats motius (es comenta més detingudament al final d'aquest apartat).

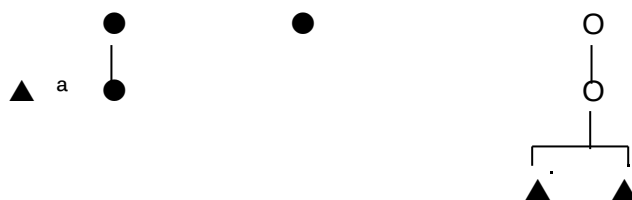
Passem ara a veure la composició de les unitats domèstiques de Jambun en la segona estada d'investigació, el 1999.

Casa 1- 3 adults. Una de les parelles es va traslladar a una altra població i es va quedar l'altra parella amb un germà de la mare de la dona que havia arribat feia poc a la comunitat.

Casa 2- 4 adults i 2 criatures. Una parella amb el seu fill s'han traslladat a la casa número 14, amb la germana d'ella, i estaven a punt de anar a viure a la casa 18, amb els pares de la dona.

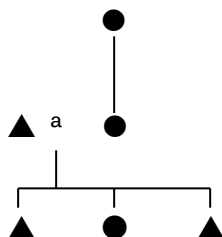

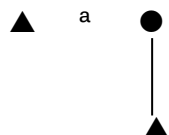
Casa 3- 3 adults. La parella que hi vivia va marxar a una altra població. Es van traslladar a aquesta casa la parella que abans vivia a la casa 26 i la germana de la dona, la qual abans vivia a la casa 27 B.

Casa 4- 3 adults i 3 criatures. Canvi que ja es va produir a finals de la primera estada (començaments de l'any 99) i que s'esmenten més amunt.

Casa 5- 3 adults. Es mantenen la parella i un dels fills de la dona, els altres fills i la descendència s'han traslladat a altres poblacions.

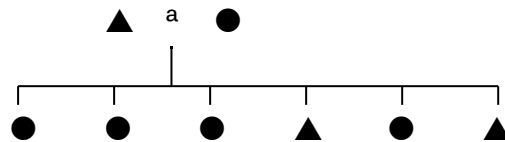

Casa 6- 2 adults. Hi ve a viure un fillastre (fill de la seva dona)

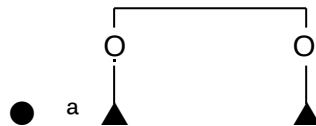

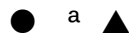
Casa 7- 2 adults i 6 criatures. La mare de la dona s'ha traslladat a una ciutat i el cosí germà de la dona ha anat a viure amb els parents de la casa 23 (germà de la seva mare)

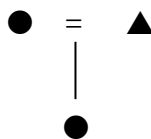
Casa 8- 3 adults. S'hi incorpora un parent, un cosí de l'home que abans vivia a la casa 15.

Casa 9- 2 adults. Tots els fills de la dona han anat a viure amb els avis paterns i, la parella de la dona ha vingut a viure amb ella.

Casa 10- 2 adults i 1 criatura. No s'hi ha produït canvis.

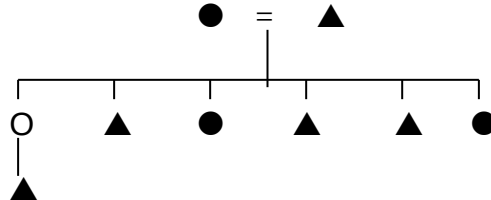

Casa 11- Deshabitada. Es va morir el germà i les dues germanes i el fill d'una d'elles es van traslladar a la població veïna.

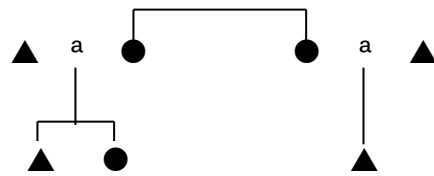
Casa 12- 1 adults. L'home que hi vivia ara està en una residència d'avis i aquí s'hi ha traslladat l'home que vivia sol a la casa 28.

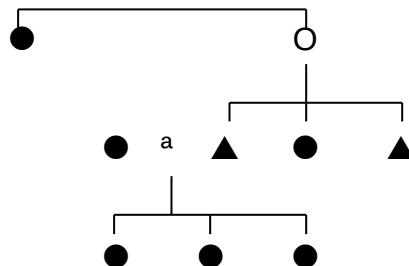
Casa 13- 2 adults i 6 criatures. Els quatre fills adults de la parella han marxat a viure a altres poblacions. La filla que tenia un nen, ha marxat a viure amb la seva parella i el nen s'ha quedat amb els avis materns.

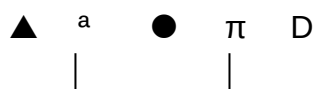
Casa 14- 4 adults i 3 criatures. Canvi que es va produir a finals de la primera estada i que ja s'ha esmentat, però s'hi ha afegit una germana de la dona amb la seva família, que abans vivia a la casa 2.

Casa 15- 5 adults i 3 criatures. El germà s'ha traslladat a la casa 8 i la germana i la seva parella han anat a viure a casa de la mare d'ella, la qual es va quedar vídua fa poc. Els fills d'aquesta parella s'han quedat amb la seva tia, però van molt sovint a casa de l'àvia, on hi ha els seus pares.

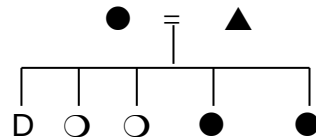
Casa 16- 2 adults i 5 criatures. Es tracta de la família que abans vivia a la casa 17 i que s'hi va traslladar a finals de la primer etapa d'investigació.

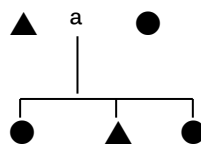

Casa 17- Deshabitada.

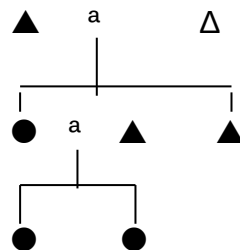
Casa 18- 2 adults i 2 criatures. La filla i la seva família han anat a viure a la casa 4.

Casa 19- 2 adults i 3 criatures. Es va morir la mare de l'home.

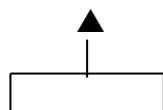

Casa 20- 4 adults i 2 criatures. El fill gran és a la presó.

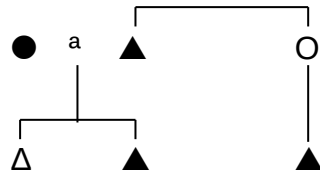
Casa 21- Deshabitada. La família que hi vivia s'ha traslladat a la població veïna, però sembla que estan pensant a tornar a Jambun.

Casa 22- 1 adult i 2 criatures. No s'hi han produït canvis.

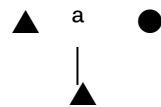

Casa 23- 4 adults. Ha vingut a viure-hi un nebot de l'home que vivia abans a la casa 7.

Casa 24- 3 adults. L'altre fill ha anat a viure a la casa 27 B, tot sol.

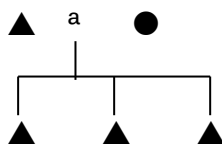
Casa 25- 1 adult. La resta de la família s'ha traslladat. La mare i la germana amb la parella i la descendència han anat a viure a la casa 4, i la germana amb el seu fill s'han traslladat a una altra població.

Casa 26- 2 adults. La parella que hi vivia abans, s'ha traslladat a la casa 3, i ha vingut a viure-hi un fill de l'home que s'ha quedat aquí, que vivia en una ciutat.

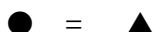
Casa 27 A- 2 adults i 3 criatures. No s'hi han produït canvis.

Casa 27 B- 1 adult. La dona que hi vivia abans s'ha traslladat a viure a la casa 3, i aquí ha vingut un fill de la casa 24.

Casa 27 C- 2 adults. No s'hi han produït canvis.

Casa 28- Desocupada. L'home que hi vivia, ara és a la casa 12.

Com es pot comprovar la diversitat segueix sent accentuada, tot i que han variat les proporcions. L'organització domèstica predominant és ara la independent, seguida de prop però, de l'extensa -i si apleguem tots els casos de parents vivint plegats, les unitats familiars extenses segueixen predominant

- $\sum$ 3 unitats unipersonals. Homes que viuen sols. En un cas es tracta d'un ancià (12) en els altres es tracta d'homes joves (25 i 27B). Representa un 10%.
- $\sum$ 2 unitats conjugals. Igual que abans, no es tracta de parelles sense fills, sinó de parelles que no conviuen amb els seus fills (9 i 27C). Representa un 6,5%.
- $\sum$ 8 unitats independents. Parelles amb descendència dels dos membres o de relacions anteriors (5, 7, 10, 16, 18, 19, 24, 27A). Representa un 26,5%.
- $\sum$ 7 unitats extenses. Famílies en les quals encara que hi hagi una sola unitat marital, incorporen parents per ascendència o per descendència (1, 2, 4, 13, 15, 20 i 23). Representa un 23%.
- $\sum$ 3 unitats monoparentals. Aquesta vegada constituïdes totes elles per homes amb la seva descendència (6, 22 i 26). Representen un 10%.
- $\sum$ 1 unitat constituïda per dues parelles emparentades (14). No són les mateixes que en l'etapa anterior, ara es tracta de dues germanes amb les seves respectives famílies. Representa poc més del 3%.

- Σ 2 unitats formades per una parella més algun parent, el germà de la dona (3) o un germà de l'home en termes aborígens -un cosí paral·lel en termes antropològics- (8). Representa un 6,5%.
- Σ 4 habitatges desocupats (11, 17, 21 i 28). Representa un 13%.

Si comparem les dades dels dos períodes (fig.1) podem treure'n algunes consideracions significatives.

1. Existeix una gran diversitat pel que fa a la composició de les unitats domèstiques i una gran mobilitat pel que fa a les persones, dins i fora de la comunitat -ja sigui canviant de domicili o canviant de població. Dubto que en qualsevol comunitat o poble occidental, de les dimensions de Jambun (entre 100 i 135 persones), s'hi produeixin tants canvis i tan sovint. Certa diversitat i mobilitat ja existia en les bandes tradicionals⁶, de fet, era el que facilitava la supervivència. I ara també. La situació de precarietat i marginalitat de la població aborígen es compensa amb continuats desplaçaments per qüestions laborals, legals, mèdiques o simplement per qüestions emocionals. En el cas de Jambun, a més, cal assenyalar que un altre dels motius adduïts per la mateixa gent és el cert malestar que hi ha a la comunitat per qüestions polítiques⁷. Aquest canvis es realitzaran gairebé sempre, com abans, en funció de les relacions de parentiu⁸. Això pel que fa als canvis que tenen a veure amb el fet de deixar la comunitat; els canvis de casa dins de Jambun, la majoria de les vegades tenen a veure principalment, amb afinitats i acostumen a ser temporals.
2. La forma d'organització domèstica predominant és l'extensa, és a dir, una unitat que inclou algun altre parent a més de cònjuges i descendència. Ja hem comentat abans que totes les persones de Jambun estan emparentades per descendència o per afinitat i, per tant, quan un grup domèstic incorpora alguna persona, aquesta és un parent. No pot ser de cap altra manera. Tot i que hi ha força famílies independents,

⁶ Vegeu l'apartat 4.1 on es parla del grup local o banda.

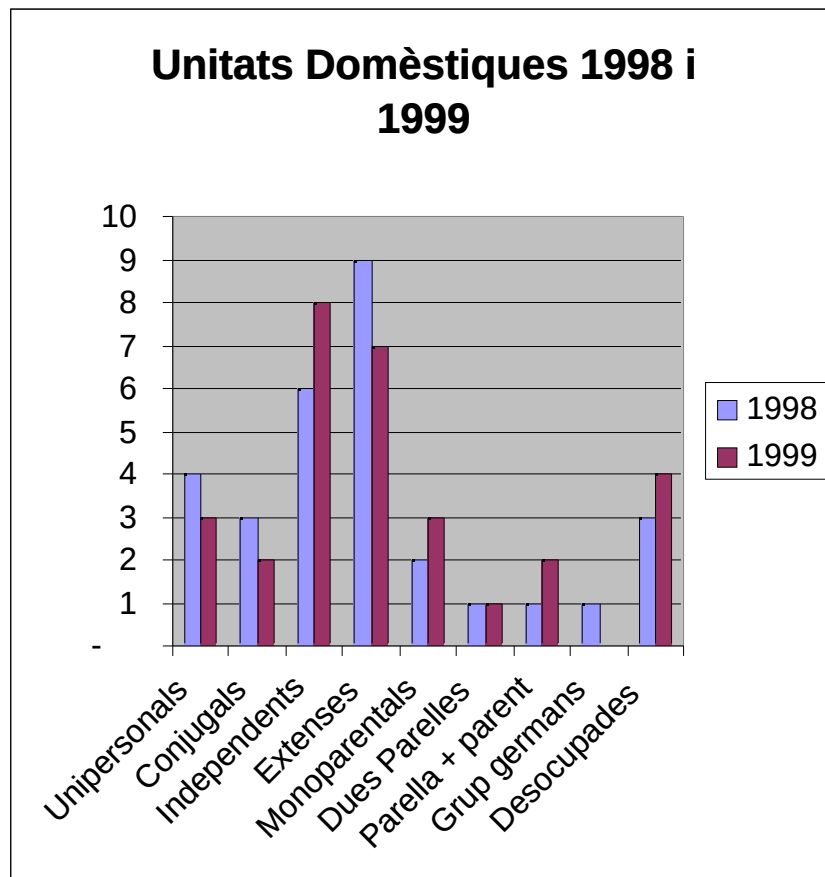
⁷ S'explica més endavant quina és la situació, avançar només que té a veure amb el control de la gestió de la comunitat per un grup de persones.

⁸ La mobilitat com una constant en l'organització del parentiu es tracta en l'apartat 4.3

qualsevol d'elles pot deixar-ho de ser en qualsevol moment i convertir-se en una família extensa. I, com ja s'ha dit, si ajuntéssim en una mateixa categoria totes les unitats que inclouen algun tipus de relació de parentiu, a més de l'afinitat, la proporció de famílies extenses és la més practicada (el 1998 representarien un 40% i el 1999, un 33%).

3. Apareixen formes domèstiques que no existien en la tradició aborígen, com són ara el fet de viure una persona sola o la monoparentalitat. En l'estil de vida tradicional era impensable que una persona visqués sola i quan la gent es feia gran, sempre hi havia un parent que se'n feia càrrec. Avui dia les coses han canviat: les obligacions de parentiu no tenen la mateixa força que abans i comencen a aparèixer situacions noves. És el cas de persones grans vivint soles. La valoració general segueix sent que és responsabilitat i obligació dels parents fer-se càrrec dels més grans de la família però, la realitat és que trobem un home gran i malalt vivint sol (alguns parents se'n cuiden però sense incorporar-lo a casa) i un altre ancià que està ingressat en una residència d'avis. Els altres casos de persones vivint soles, té a veure amb la voluntat d'independència d'alguns membres que compartien sostre amb altres parents. En el cas de famílies constituïdes per un dels dos cònjuges, veiem que la monoparentalitat tant pot afectar homes com dones, però si ens quedem amb les dades de 1999, podem apreciar que en els tres casos es tracta d'homes que tenen fills a càrrec seu. Crec que hi ha diversos motius que ho expliquen. Generalment les dones són les que es queden amb els fills quan hi ha ruptura de parella, però hi ha força casos en què no és així. Primerament, perquè tant els homes com les dones tenen la preparació suficient per fer-se'n càrrec -quan les criatures ja tenen una edat- i, segon perquè la filiació és patrilineal i si un home reclama els seus fills, tothom entén que hi té dret, digui el que digui la llei.

Figura 1

8.2 CONEIXEMENT I PRÀCTICA DE L'ESTIL DE VIDA TRADICIONAL

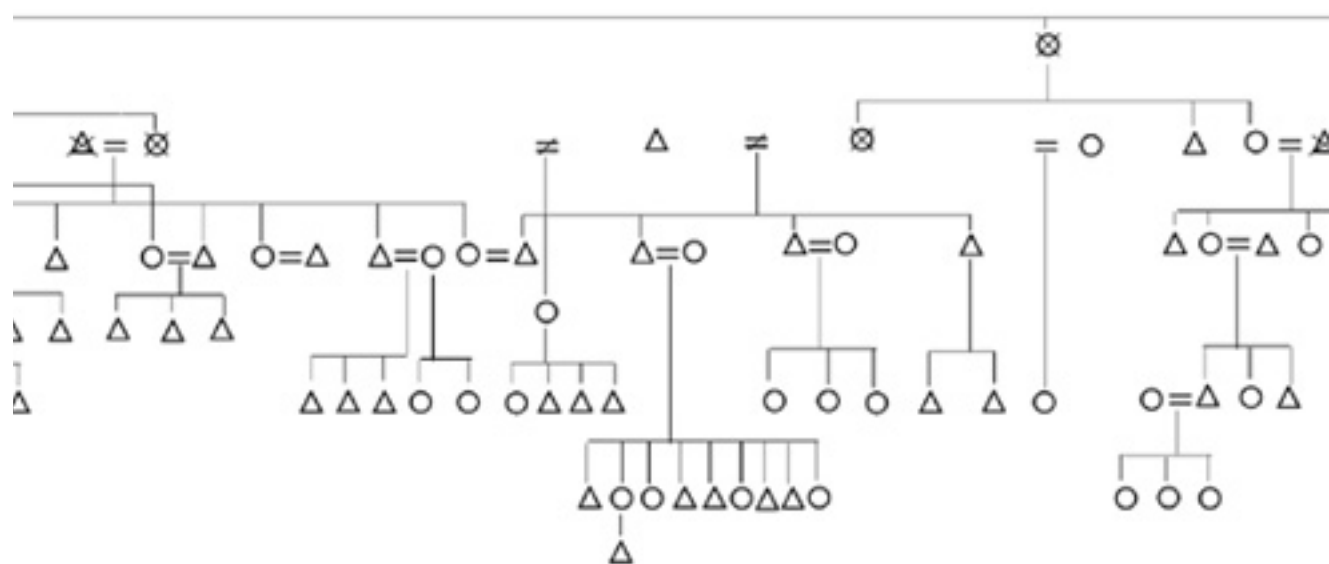
Malgrat que els radicals canvis que han sofert la cultura i la societat Dyirbal de la selva i, la seva lenta i dramàtica incorporació a l'estil de vida occidental, hi ha força elements que posen de manifest la seva tradició aborigen. No és tant quin tipus

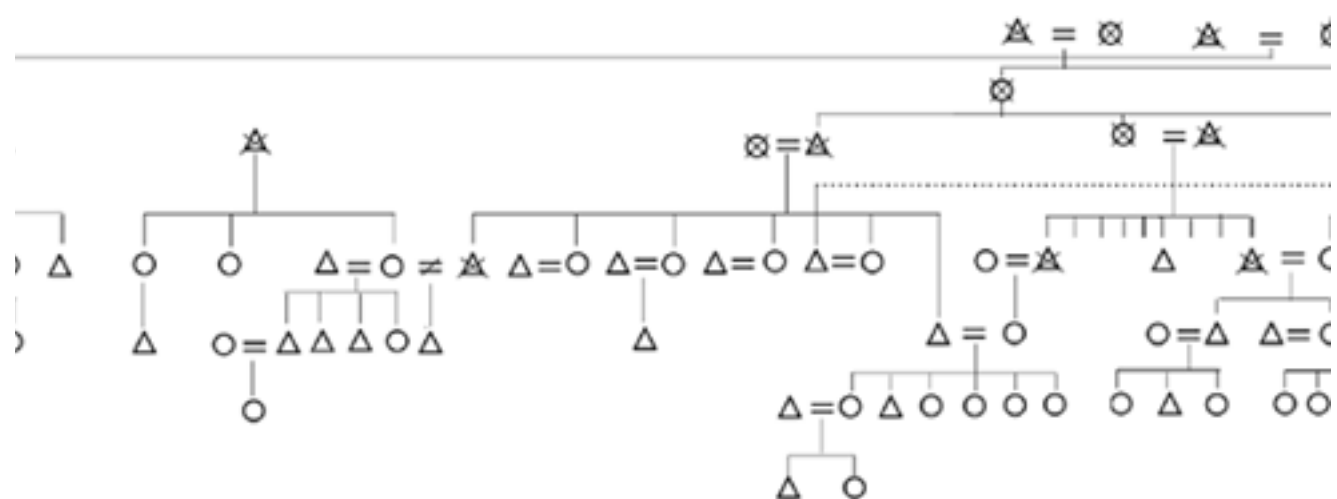
d'activitats realitzen avui dia, sinó com es duen a terme, el que marca la seva aboriginalitat. Alguns elements del paisatge han desaparegut -s'ha deforestat una part considerable de la selva-, però el territori continua sent el mateix i el seu significat també (tot i que s'hi han incorporat nous sentits als llocs en funció de les experiències viscudes). El sedentarisme ha substituït la mobilització, pel que fa a l'estratègia col·lectiva de localitzar els campaments segons les possibilitats de l'entorn i les estacions. La mobilitat actual (que es destaca en l'apartat anterior) és més un acte individual -que es realitza dins de les relacions de parentiu- que no pas una estratègia grupal, com era abans. Tot i la incorporació de la població als béns de consum occidentals, pel que fa a l'alimentació es mantenen alguns ingredients de la dieta tradicional com són ara fruits selvàtics, baies, o uallabés. La llengua dyirbal no gaudeix d'un bon estat de salut, i cada vegada són menys les persones que la parlen, però segueixen havent-hi àmbits en els quals es manté el *Gwal* per comunicar-se -com són els termes de parentiu i algun vocabulari sobre animals i plantes. La manufacturació de cistelles, trampes, cabanes i escuts ha quedat reduïda a unes poques persones, però continuen fabricant-los. I, el paper dels *elders*, dels ancians, com a col·lectiu que ostentava el control del grup ha disminuït dràsticament, però segueixent tenint l'última paraula en temes com les fronteres territorials i la ubicació de llocs de significat cultural i les connexions genealògiques que permeten donar el nom adequat a cada persona.

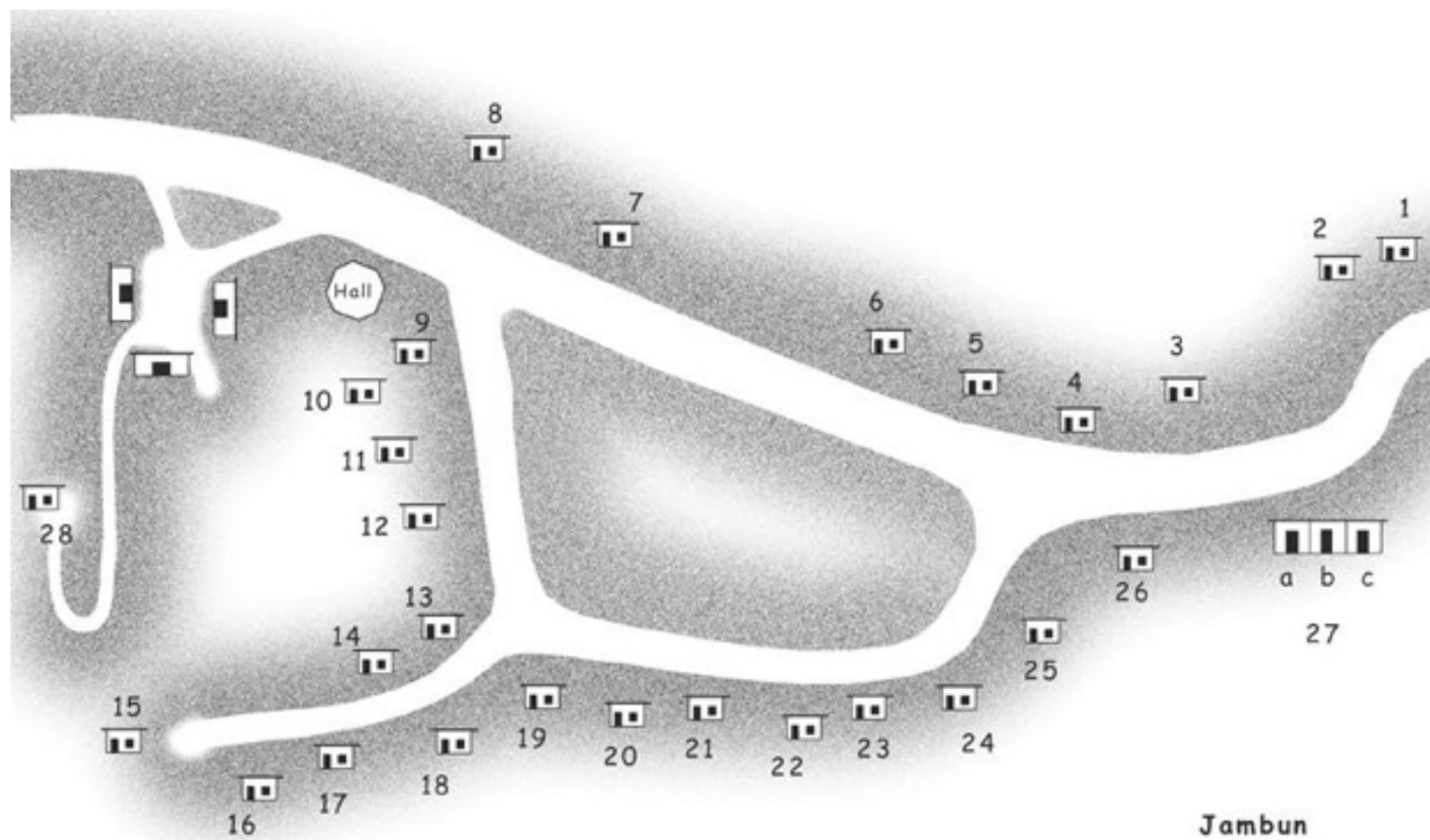
Les continuïtats culturals més evidents les trobem en les relacions de parentiu. Aquest tema es tracta àmpliament en el capítol que ve a continuació. En aquest, es destaquen les qüestions sobre el territori i el seu significat, les terminologies de parentiu i el paper dels *elders*, com a elements que actuen de pont o de passarel·la amb la tradició.

EL SIGNIFICAT DEL TERRITORI I ELS NOMS ABORÍGENS

Jambun està situat en una verda clariana guanyada a la selva per a terra de conreu. Les muntanyes, els turons, els meandres del riu i els salts d'aigua que l'envolten són, a ulls profans producte de l'acció del temps i la naturalesa; però, per a la gent de

Jambun, l'entorn té un significat, consisteix en evidències de la seva pròpia història. *Dirrabigal* (o Split Rock en anglès) no és tan sols una muntanya amb el cim en forma de forca, sinó que aquest singular perfil és resultat de la persecució de la serp per atrapar l'ocell (*Bagingila*) que li havia robat algunes brases del foc, quan només ella en tenia i la resta d'animals es delien per arrabassar-li; el mateix lloc on es troba la comunitat de Jambun no existiria si no hagués estat per les dues dones (*Birma i Ganbaganba*) que van fer una presa en aquesta zona per atrapar un gran peix (*Barramundi*); o el salt d'aigua de 'Murray Falls' no existiria tal com és, si el colom (*Brown pigeon*) no hi hagués estat picotejant fins a foradar les roques⁹. Tot això passava a l'inici del temps - *Jujaba* times, per als dyirbals- quan la terra estava poblada pels múltiples éssers creadors, responsables de la vida, el paisatge, els animals, les plantes i l'estil de vida dels Aborígens.

A Jambun, aquestes històries se segueixen explicant, però cada vegada hi ha més dificultats per a la seva transmissió. Només la gent més gran, els *elders* de la comunitat, coneixen les històries i els llocs on van succeir. Els joves, en general, no estan massa interessats en els mites de la seva cultura i, tot i que els són familiars, pocs d'ells són capaços de reproduir-los amb la riquesa de detalls de la gent més gran. De totes maneres, les històries de creació formen part de l'ideari col·lectiu d'identificació i, s'utilitzen per marcar diferència respecte d'altres cultures. Quan es pregunta sobre els elements que més valoren de la seva cultura sempre apareixen els mites i els sers creadors, encara que no els sàpiguen. És com si la seva simple existència fos suficient per mantenir la pròpia identitat.

Les històries de la creació estan intrínscament vinculades al territori, a llocs concrets. En la mitologia aborigen la principal referència és l'espai, més que no pas el temps. És a dir, és més important "on" va succeir tal fet, que no pas "quan". I la gent pertany als llocs de la mateixa manera que els llocs pertanyen a la gent. Les expressions més habituals per parlar de persones i llocs és: "X belongs to that place" o, "That place belongs to X family" o "I come from that place, it belongs to me" per referir-se a un lloc

⁹ Vegeu les històries del foc i de Murray Upper a l'annex.

concret que tant pot tractar-se d'una roca al mig d'un riu, com d'una part d'un meandre, o una bauma.

Un altre element que vincula les persones amb el territori i el seu significat són els noms personals en aborigen (en dyirbal). No només les persones pertanyen als llocs sinó que a més, els seus noms provenen d'aquests llocs (i d'animals o parts d'animals que foren sers creadors i d'elements de la naturalesa que es van manifestar o es manifesten en llocs concrets). I, com que els noms personals també procedeixen de parents avantpassats, es vincula d'aquesta manera, cada persona amb el sistema de parentiu, el territori tribal, la llengua tradicional i la història i origen del grup representada en els mites del *Dreaming*.

Els noms personals pertanyen a cada persona i no és de bona educació, en la cultura Dyirbal, d'adreçar-se directament a una persona anomenant-la pel seu nom personal aborigen.

Hi ha persones concretes que tenen la responsabilitat de posar el nom personal, persones que tenen un ampli coneixement de les connexions genealògiques de la gent així com dels llocs i les històries relacionades amb els llocs. En el cas de Jambun, aquesta responsabilitat recau en una senyora, una de les dones *elder* (anciana) del grup, a qui anomenarem JB i és a qui es demana quin nom correspon a cada criatura quan neix. JB té una memòria prodigiosa i sap perfectament quin nom és el que li pertoca a tal persona abans que neixi, pel parentiu que guarda amb els seus avantpassats (principalment per línia paterna però no exclusivament). La successió de la persona que dóna els noms és un fet important i ara a Jambun ja s'està preparant a una altra dona, HD, qui encara no és una *elder* propiament però, que hi esdevindrà (com la resta de persones del grup, com passava abans). HD està aprenent les connexions de parentiu i els noms corresponents. Però aquesta vegada la transmissió no és només oral, sinó que HD ho té tot escrit en una llibreta¹⁰.

¹⁰ Probablement el fet que s'hagi introduït l'escriptura i la predominància de l'anglès ha fet disminuir la tradició oral i la confiança de la mateixa gent en la memòria com a magatzem del coneixement.

Alguns dels significats dels noms personals en Dyirbal són¹¹:

- Dalt de tot de la cascada X
- Dalt de la cascada, prop de X
- Un vent fort
- Una zona pantanosa prop de X
- Un roc prop de X
- Remolí d'aigua a X
- Núvol vermell a la posta de sol
- Vent fort que destrueix la natura
- Colom descansant al niu
- La pedra que s'emporta el remolí i causa ciclons
- La mandíbula de l'anguila
- El turó el cantó dret del rierol X
- La ribera del rierol X
- Una gran anguila engolint alguna cosa
- Un profund pou d'aigua a X
- Vent molt fort (remolí)
- Silur (*Silurus glanis*) petit (un peix)
- Aigua (brollador) que surt de la terra a X.

Al significat tradicional del territori s'hi ha incorporat un altre. Aquesta nova interpretació té a veure amb els dramàtics fets històrics que s'hi van viure durant l'època més violenta de la invasió europea. Així, alguns llocs tenen avui dia un sentit emocionalment trist, ja que es tracta de zones on es van produir massacres d'Aborígens per part de la població nouvinguda. Prop de Jambun hi ha tres llocs diferents on van succeir fets semblants. En un d'ells, van enverinar amb estrignina a gent aborigen i els van fer córrer perquè l'efecte fos més ràpid. Un home que va aconseguir sobreviure ho va poder explicar a la resta de gent. Malauradament, fets com aquest es van repetir en moltes altres àrees i existeix una clara voluntat per part de la població aborigen que aquests esdeveniments es reconeixin com a part de la història australiana¹². Per això, segons MJ, un dels *elders* de la comunitat, tenen la intenció de col·locar una placa

¹¹ Només es presenta aquí la traducció del significat d'alguns noms, sense relacionar-ho amb persones concretes ni utilitzant la llengua nativa per respectar el protocol cultural dyirbal i la privacitat dels habitants de Jambun.

commemorativa en els llocs on es van realitzar massacres, com una manera de deixar constància d'aquests fets i amb la finalitat que no s'oblidin.

L'especial vinculació entre persones i territori es mantenia, abans, amb cerimònies i rituals específics i amb l'estil de vida tradicional, el qual feia que es visitessin sovint els llocs culturalment significatius. Avui dia, l'accés a llocs d'importància històrica aborigen és un dels temes més conflictius que hi ha a Austràlia. Amb l'arribada de la població europea i el desplaçament de la població autòctona, es va establir una legalitat de propietat territorial basada en la jurisprudència occidental, per la qual un terreny pertany, bàsicament, a qui el compra -en aquest cas a la corona britànica qui sota el principi de *terra nullis* es va apropiat dels territoris aborígens. Com que els Aborígens no tenien títols escrits de propietats no se'ls considerava propietaris legals i els colons blancs van anar ocupant els territoris tribals.

En el cas de Jambun, com ja s'ha dit, els seus habitants viuen en territori tradicional Girramay però no en són els propietaris sota la llei australiana. La gent de Jambun -i altres persones Dyirbal que no hi viuen actualment- consideren seu el terreny en el qual està ubicada la comunitat i els voltants, ocupats ara per camps de bananes, de mangos i algun parc natural. I per accedir-hi han de demanar permís. Alguns grangers i ramaders que exploten aquestes propietats no hi posen cap impediment que hi vagin de tant en tant sempre i que en tinguin notícia. Altres però, són molt reticents que qualsevol Aborigen entri en les "seves" propietats i menys sense notificar-ho. I això causa molt malestar entre la població aborigen.¹³

¹² Com ja es comenta en l'apartat 2.2 no serà fins temps més recents -anys vuitanta-, amb els treballs de Henry Reynolds i d'altres historiadors, que no s'incorpora la població aborigen a la literatura sobre la història d'Austràlia.

¹³ Vaig poder ser testimoni d'un fet, que és habitual, força desagradable. Havíem d'anar a un lloc especial (un salt d'aigua) en territori tradicional Jirral. Aquest lloc és ara dins d'una gran explotació ramadera. Quan vam arribar (anava amb un dels elders) prop del lloc, ens hi esperaven tres amics més amb qui havíem quedat, molt seriosos i ofesos. Van explicar que l'encarregat del lloc els havia dit que no els volia veure per allà. Quan va tornar l'encarregat ens va fer fora a tots, dient que el propietari no tenia notícia de que hi aniria ningú, i que no volia forasters dins la seva propietat. El sentiment general era de frustració i d'indignació: "Piss off of my own country!".

"[...] we got to get a permission to go there!... Some good people... Aboriginals have been working for their parents, their grandfather, we go anywhere that place. But some of them, some new commers, some of them, still don't like Aboriginal people"

MJ

La qüestió és que tant els uns com els altres consideren aquests terrenys com a propis, els uns per la legalitat vigent i els altres, també, però per una llei no reconeguda oficialment, per la llei tribal.

La convivència dels dos sistemes, pel que fa al territori, no és necessàriament impossible. De fet, es tracta de dues maneres diferents d'utilitzar el territori. Els grangers necessiten explotar econòmicament el terreny i els Aborígens, només demanen tenir accés a llocs concrets per cuidar-los, com han fet sempre.

"Our problem today... we just can't go into our traditional fishing ground... We got to get a permission!... from the landlord, yes. That's the thing. Really, we don't like it. Aboriginal people was here before they came down... That was the traditional camping place or whatever, the story place, before they ever came...

You see, you go there, you never destroy anything, all you do is camp down, fish. You don't take anything... We got to keep the place clean. That's how I've been brought up with Aboriginal people. We got to keep that place clean because, you know, it's an important place... **We don't want the hole land of it, just that little bit there.** Might be only land from me to that building there just around here. That's all we need. They can have the rest. Yeah, that's all."

MJ

El tema de l'accés als territoris o a llocs d'importància cultural està relacionat amb la política de Reconciliació promuguda, a principis dels anys noranta, per Paul Keating quan era primer ministre d'Austràlia¹⁴. Aquesta política intentava un procés de conciliació entre les dues comunitats, l'aborigen i la blanca australiana, la qual passava per un reconeixement oficial de l'impacte de la invasió i les seves desastroses

¹⁴ Vegeu apartat 2.3

conseqüències per a la població aborigen. Amb l'arribada al poder del conservador John Howard, el 1996, els pocs passos que s'havien fet en aquest sentit, es van cancel·lar. I durant els primers anys del govern de Howard, el pressupost per a la comissió encarregada de tirar endavant el procés va disminuir dràsticament. Avui dia però, s'ha reactivat el tema, més que políticament, socialment, ja que hi ha un clar moviment de la població australiana en general a favor d'aquest procés.

Els diferents grups aborígens desconfien bastant del significat real d'aquesta política de Reconciliació. Els van invair, els hi van prendre les terres, els van massacrar i ara se'ls hi demana que es "reconciliïn". Potser se'ls està demanant massa. En aquest sentit, algunes de les preguntes que es plantegen, tal com explicava un dels *elders* de Jambun són:

"What's the real meaning of 'Reconciliation'? What will change once we are reconciled? What will we get from it?"

GE

A més, el discurs de Reconciliació s'ha elaborat des de la política dominant i per tant, sota la ideologia de rendabilitat pròpia de la concepció occidental. En aquest sentit, quan es reivindiquen territoris tribals, una de les qüestions que se'ls planteja als Aborígens és quins són els objectius que es preveuen realitzar en el territori reclamat. És a dir, què hi pensen fer. Això indigna a molts d'ells, encara que ho expressin en to de broma:

"[...] silly question: what you gonna do with the land?... My property. I'll do whatever I want to do. Grow bananas, oranges, whatever!... **We claim our own land and they want to know what we gonna do with it. Oh!**"

MJ

Els Aborígens consideren que no hi pot haver reconciliació si no hi ha reconeixement de drets territorials que permetin mantenir el vincle tradicional amb zones concretes. No demanen títols de propietat de terrenys que ja estan en mans

privades, saben que no aconseguirien res per aquesta via¹⁵ -tot i que en el fons és la seva reivindicació històrica-, sinó poder accedir i cuidar els llocs que tenen una importància cultural especial per a les persones i per als grups tribals.

L'ÚS DE LA LLENGUA I ELS TERMES DE PARENTIU

Quan Robert M.W. Dixon va realitzar treball de camp sobre la llengua Dyirbal cap als anys seixanta¹⁶, va trobar una població força dispersa per les diferents granges on treballava i vivia, però que encara mantenia la llengua tradicional com a principal vehicle de comunicació entre les persones més grans. Tot i que l'anglès ja s'havia introduït a pràcticament tots els àmbits, encara hi havia gent que gairebé no el parlava. I això li va permetre recollir informació acurada sobre la gramàtica, l'estructura i el funcionament d'aquesta llengua, i la seva connexió amb altres temes com la mitologia, les relacions de parentiu i l'organització social. Però la població més jove ja no parlava la llengua tradicional amb fluïdesa i gairebé no es transmetia a les noves generacions. La situació del dyirbal en aquest moment seria de "debilitat", en els termes que es defineixen des de l'antropologia lingüística.

"A weaking language is one which is not fully transmitted to younger generations -the language transmission link has been broken or severely disrupted. Typically, the parents' generation can speak the language, but the children have only 'bits and pieces', or speak 'mixed up' with English. The children usually rely increasingly on English or creole to fill the gaps in their language knowledge. Secondly, a weakening language has limited social function -the language is used in only a few social contexts, and, apart from some words and phrases, is not actively spoken by the younger generation".¹⁷

¹⁵ El Parlament Federal australià va aprovar la llei sobre "Native Title" el desembre de 1993, per la qual els grups aborígens poden reivindicar davant dels tribunals, terres que encara siguin de domini públic, però no les que estan en mans privades o concessions anteriors de 1993.

¹⁶ Dixon, R.M.W 1972. Op.cit. A aquesta obra, li seguiran altres treballs sobre les llengües aborígens d'Austràlia en general, que apareixen a la bibliografia final.

¹⁷ Schmidt, A. 1993. *The Loss of Australia's Aboriginal Language Heritage*. Canberra: Aboriginal Studies Press. The Institute Report Series.

Anys més tard, cap als vuitanta, una alumna de Dixon, Annette Schmidt, va fer treball de camp a la mateixa zona i la situació ja havia canviat considerablement¹⁸. Ara, la gent estava més organitzada -en aquesta època ja existia la comunitat de Jambun- però la llengua tradicional s'estava desintegrant i l'anglès dominava com a llengua principal. Pocs eren els ancians que seguien utilitzant el dyirbal per comunicar-se entre ells; i encara menys els joves que podien seguir una conversa en *Gwal*. El que es mantenia era cert vocabulari -sobretot el que tenia a veure amb animals, plantes, llocs i termes de parentiu- i algunes expressions com ara maneres de saludar o d'acomiar-se. La llengua dyirbal es trobava ara, segons la classificació d'aquesta autora, en una situació 'agonitzant':

"A dying language is one whose demise is imminent. For example only a handful of older speakers retain the language; few or none of the younger generation have an elementary command of the language; the language is not actively spoken or has extremely limited social uses".¹⁹

A finals dels anys noranta (1998 i 1999), quan es va realitzar la investigació que aquí es presenta, la situació no havia variat massa de la que descriu A. Schmidt. El coneixement de la llengua tradicional es va perdent, a mesura que va desapareixent la gent més gran de la comunitat. El principal factor de la desaparició -o mort, com diu A. Schmidt- del dyirbal recau en el fet que a casa, els pares parlen a la seva descendència bàsicament en anglès. Es tracta d'una estratègia, perfectament conscient i calculada, per facilitar la integració dels seus fills en una societat discriminadora, en la qual ja es prou difícil sobreviure si s'és Aborígen, perquè, a més, no parlis la llengua dominant, l'anglès. Els més petits, a Jambun, senten parlar en *Gwal* (o en "language", com també s'anomena²⁰) només de tant en tant, quan senten converses entre persones més grans o si conviuen amb alguna de les poques persones que coneix i utilitza la llengua nàdiva.

¹⁸ Schmidt, A. 1985. *Young people's Dyirbal. An example of language death from Australia*. Cambridge: Cambridge University press.

¹⁹ Schmidt, A. 1993. Op.cit.

²⁰ Anomenar "language" a la llengua nàdiva és bastant significatiu de la valoració social que se li dona. El Dyirbal és "language", l'altre, és simplement "english".

Igual que amb la qüestió del coneixement de la mitologia dyirbal, la llengua tradicional, es valora molt i s'utilitza per marcar Aboriginalitat, encara que pràcticament no es conegui ni es practiqui.

Un dels àmbits en els quals el dyirbal segueix, en certa manera, actiu és en els termes de parentiu. Tot i que poca gent utilitza tots els termes de parentiu tradicionals, tothom a Jambun pot enumerar i reconeix els termes, en dyirbal, que fan referència als parents més propers..

El sistema terminològic tradicional inclou 23 categories de parentiu respecte d'*ego*. Es tracta d'un sistema classificatori i simètric (en el sentit que s'apliquen els mateixos termes per a un grup de parents, tant si *ego* és masculí com femení), en el qual es distingeix entre els fills de germans del mateix sexe (cosins paral·lels) i els fills de germans de sexe diferent (cosins creuats). Tot seguit es reproduïx aquest sistema tal com el presenta R. Dixon²¹.

Algunes consideracions abans d'exposar-lo. Aquest sistema posa de manifest la importància de les regles matrimonials en el conjunt de les relacions de parentiu i la seva terminologia, per això, veurem que els parents afins potencials, que són alhora parents per descendència, disposen de termes específics segons quina sigui la relació amb *ego*. En la traducció a l'anglès de les relacions via matrimoni, Dixon separa els termes que vinculen les persones per descendència dels que les vinculen per afinitat, quan per a la mateixa gent dyirbal els termes genalògics són els primaris. Això sembla una incongruència, perquè una cosa és que un home s'hagi de casar amb una dona *bulgu* i una altra, que totes les dones *bulgu* siguin esposes potencials. Com veurem en el següent capítol, segons el sistema de meitats i seccions dyirbal, *ego* masculí es pot casar amb MeBSD o FeZSD però no amb MeBDD o FeZDD, ja que aquestes segones pertanyen a la mateixa meitat que *ego*.

²¹ Dixon, R.M.W. 1989. Op.cit. Pàgs. 245-268.

En alguns casos apareix un terme diferenciat per a cada un dels parents segons els sexe, masculí o femení; en altres, s'utilitza el mateix terme per referir-se a tots dos. La manera de distingir-ho és a través del referent de gènere: *bayi* (masculí), *balan* (femení)²². En el sistema de parentiu Dyirbal es distingeix entre germans més grans i germans més joves d'*ego* i cada un disposa del seu terme; igualment la descendència d'aquests, s'identifica per termes diferenciats. I alguns termes són duals, és a dir, expressen una relació recíproca entre parents, com és el cas d'avis i néts d'*ego*.

Es mantenen aquí les abreviatures en anglès perquè és la llengua que utilitzen la pròpia gent de Jambun per traduir el significat dels termes: **M** -mare (mother), **F**- pare (father), **B**- germà (brother), **Z**- germana (sister), **S**- fill (son), **D**- filla (daughter), **W**- esposa (wife), **H**- marit (husband), **Sib**.- germans (sibling), **e** - més gran (elder), **y**- més jove (younger), **Ch**- fills i filles (children), **Sp**- cònjuge (spouse).

I es mantenen també les categories establertes per Dixon (traduïdes al català) perquè expressen de manera més propera per a nosaltres el grup de parents a qui afecte cada terme.

A- Avis i néts

<i>Gumbu</i>	MM, MMB, MMZ; MFW, MFBW, MFZH; i DCh (per a ego femení)
<i>Ngagi</i>	MF, MFB, MFZ; MMH, MMBW, MMZH; i DCh (per a ego masculí)
<i>Babi</i>	FM, FMB, FMZ; FFW, FFBW, FFZH; i SCh (per a ego femení)
<i>Bulu</i>	FF, FFB, FFZ; FMH, FMBW, FMZH; i SCh (per a ego masculí)

B- Pare i els seus germans

<i>Bayi Nguma</i>	F, FyB; MH, MyZH; FFyBS, FMyZS, etc.
<i>Balan Ngalban</i>	FyZ, MyBW; FFyBD, FMyZD, etc.
<i>Bayi Bimu</i>	FeB, MeZH; FFeBS, FMeZS, etc.

²² Es parla de la classificació dels noms en 4 classes a l'apartat anterior 7.1

Balan Bimu FeZ, MeBW; FFeBD, FMeZD, etc.

C- Mare i els seus germans

Balan Yabu M, MyZ, FW, FyBW; MFyBD, MMyZD, etc.

Bayi Gaya MyB, MyZH; MFyBS, MMyZS, etc.

Balan Mugunan MeZ, FeBW; MFeBD, MFeZD, etc.

Bayi Mugu MeB, FeZH; MFeBS, MMeZS, etc.

D- Fills

Galbin Ch. d'ego masculí, BCh, etc.

Daman Ch. d'ego femení, ZCh, etc.

(Els termes per a la descendència marquen el sexe dels pares no del fill o la filla. El sexe d'aquest segons s'indica pel referent de gènere, de manera que *bayi daman* és el fill d'una dona i *balan daman*, la filla d'aquesta dona).

E- Germans

Jurgai Sib; MZCh, FBCh;

Bayi Mugirrgay eB, MeZS, FeBS; WeZH; HeZH, etc.

Bayi Yabuju yB, MyZS, FyBS; WyZH, HyZH, etc.

Balan Yayin eZ, MeZD, FeBD; WeBW, HeBW, etc.

Balan Jaman yZ, MyZD, FyBD; WyBW; HyBW, etc.

(En aquesta categoria es pot comprovar que la terminologia inclou els fills de germans de mateix sexe -cosins paral·lels- en el mateix terme, diferenciant, però, si es tracta de germans més grans o més joves.)

F- Cònjuge potencial

Balan Bulgu a) FeZChD, MeBChD, MMyBD, FMyBD, MFyZD, FFyZD, etc.
(per a ego masculí) b) W, WZ, BW

Bayi wirru a) FeZChS, MeBChS, MMyBS, FMyBS, MFyZS, FFyZS, etc.
(per a ego femení) b) H, HB, ZH.

G- Germans de sexe contrari del cònjuge (mateix sexe que ego)

Nyurra a) FeZChD, MeBChD, MMyBD, FMyBD, MFyZD, FFyZD (per a ego femení) i FeZChS, MeBChS, MMyBS, FMyBS, MFyZS, FFyZS (per a ego masculí);
b) WB, HZ; ZH (ego masculí), WB (ego femení).

(*Nyurra* és aquella persona que podria esdevenir el cònjuge d'ego si fos de sexe oposat. Es tracta de la relació més familiar entre dues persones.)

H- Cosins creuats a través d'un germà més gran dels pares o pares dels cònjuges (sogres)

Balan Waymin a) MeBD, FeZD; etc.
b) HM, WM; HMZ, HFZ, WMZ, WFZ

Bayi Nyubi a) MeBS, FeZS; etc.
b) HF, WF; HMB, HFB, WMB, WFB

I- Cosins creuats a través d'un germà més jove dels pares o cònjuges dels fills (gendres i joves)

Balan Guyugan a) MyBD, FyZD; etc.
b) SW, BSW, ZSW

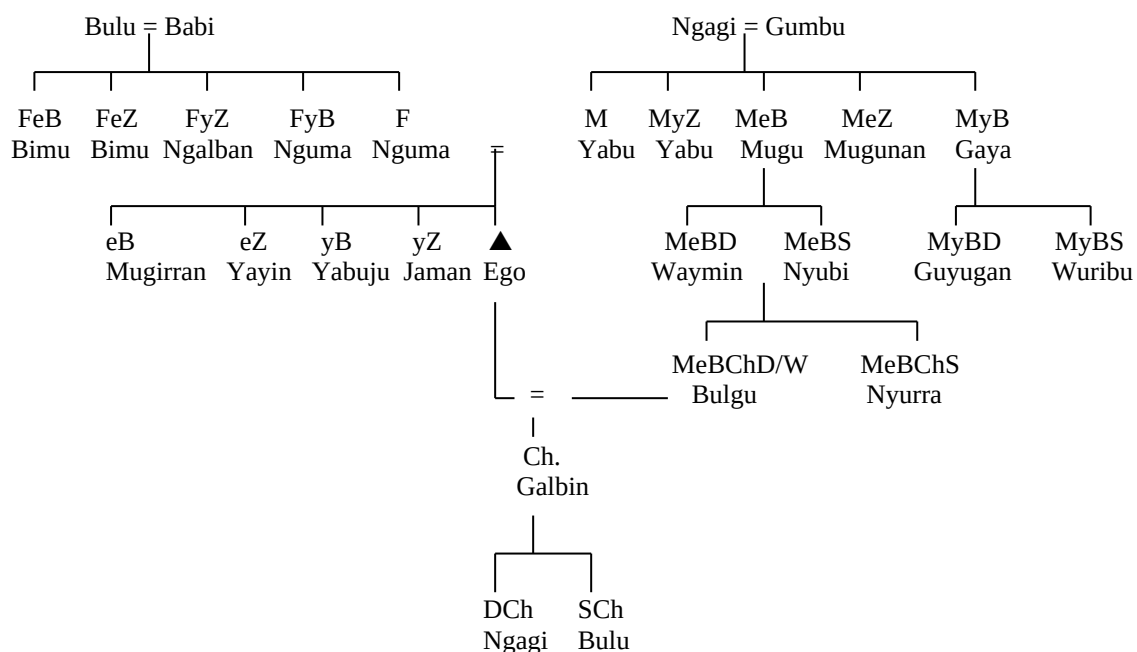
Bayi Wuribu a) MyBS, FyZS; etc.
b) DH, BDH, ZDH

Per facilitar la comprensió, millor presentar-ho simplificat i en forma d'arbre, amb un sol parent per a cada terme, partint d'ego masculí (per tant, no apareixen a la figura 2 ni *daman* ni *wirru*) i prenent només una de les possibilitats de matrimoni:

Figura 2

FF FM

MF MM

Avui dia, els referents de gènere *bayi* i *balan* ja no s'utilitzen, sinó que es fa servir directament el terme de parentiu. Totes les persones grans que van ser entrevistades coneixien perfectament els termes i els segueixen utilitzant. Encara que es parli majoritàriament en anglès, quan es fa una referència a algú, generalment fan servir el terme en Dyirbal. No és gens inhabitual que enmig de converses en anglès apareguin termes en Dyirbal. Com més joves eren els entrevistats, menys coneixement hi havia de la terminologia tradicional, tot i que si sentien els termes, quan algú altre els deia, eren més capaços de reconeixre'ls, però els hi és molt difícil reproduir-los, excepte *Yabu* i *Nguma* i els termes que fan referència als germans del pare i la mare.

Un dels aspectes més interessants a destacar de la situació actual, és que malgrat la pràctica desaparició de l'ús de la llengua tradicional pel que fa a la terminologia de parentiu, les relacions de parentiu es mantenen més enllà dels termes en llengua tradicional a què fan referència. En parlarem més endavant, només avançar aquí, un exemple. S'utilitza, sobretot entre la població més jove, el diminutiu carinyós en anglès *Mum* per anomenar la mare, però també per referir-se a la germana més jove de la mare -a vegades s'especifica 'my second *Mum*' quan es parla d'aquesta parenta-, perquè

aquesta és la relació en la tradició dyirbal que uneix a MyZ i eZCh (a la germana o germanes més joves de la mare i als fills de la germana o germanes grans).

Altres àmbits en els quals la llengua dyirbal, o si més no, part del vocabulari dyirbal, segueix en actiu són alguns aliments (que inclou animals i plantes) i elements manufacturats tradicionals que se segueixen fabricant com ara cistells de diferents mides i formes (*Bala jawun*), escuts (*Balan bigin*), trampes per a pescar anguiles (*Bala wungarr*) i galls dindi silvestre (*Bala warrany*), hams (*Bala giya*), i cordill fet de tija de canya (*Bala murrurr*). La matèria primera per fer aquests estris, fusta i canya bàsicament, la segueixen aconseguint pels voltants del seu territori, el que passa és que cada vegada cal anar més lluny.

La manera de cuinar tradicional ha desaparegut, només una o dues persones a Jambun saben com cuinar un uallabí o un altre animal, amb un forn a terra o com seguir el procediment correcte per extraure la toxicitat de segons quins fruits silvestres. Però pràcticament tothom segueix menjant peix i tortugues i anguiles acabats de pescar, al foc o a la brasa del foc que es fa a la vora mateix del riu. La majoria d'aliments però, es cuinen a les cuines de gas que hi ha a totes les cases. Només una casa no tenia cuina de gas, ni electricitat -la número 28 -on vivia un dels *elders* de Jambun, qui preferia cuinar al foc a terra: "It taste better", considerava. Aquest mateix senyor, que es va traslladar més endavant a la casa número 12, amb cuina i electricitat, continuava preferint el menjar a la brasa i tenia sempre restes de foc a la part del darrere de la casa.

Tot i que la gran majoria d'aliments s'aconsegueixen avui dia a les botigues i supermercats de les poblacions més properes, encara se segueix anant a pescar, a caçar i a recollir fruits, però no igual que abans. Anar a pescar és una de les activitats més pràctiques a Jambun, tant entre la gent gran com els més joves. És força habitual que una família (pares, fills, néts i qualsevol altre parent) se'n vagi de pesca, el cap de setmana, o quan li va bé; acampi a la ribera del riu o a la platja i es passi l'estona pescant, recollint petxines i menjant. Es pesca amb canyes i hams moderns i s'utilitzen barques amb motor per a les distàncies més grans. Pràcticament totes les famílies de

Jambun disposen d'una barca de motor, o si no, se li demana al parent que en tingui. També es va a caçar, amb rifle, però no amb la mateixa assiduitat que a pescar. Principalment uallabí i guana. I si algú es troba algun animal mort, encara que sigui a la carretera, i que formi part de la dieta tradicional, s'aprofita i es consumeix²³. El que sí que ha canviat és com es consumeixen els aliments aconseguits. Abans no hi havia sistemes d'emmagatzemar aliments i, a més, calia repartir-los segons les obligacions de parentiu.

"Before if we get a wallaby, we have to eat it all up by tomorrow. Yes, because tomorrow be no good, it be bad, you see?. We got to share it round everybody to eat it up today or tomorrow morning if any lasting... But now, we get a wallaby we put it in a fridge for a month!

MJ

Pel que fa als diferents fruits silvestres, se'n segueixen recol·lectant segons l'època però aquest és un dels aliments que més ha disminuït en la dieta i no perquè no els hi agradin, sinó perquè les grans desforestacions de la zona han acabat amb molts d'aquests fruits:

"There's not many around because ther's not scrub, because... the white men came along and put all the scrub down, all... our traditional fruit, all destroyed."

MJ

Avui dia tampoc no es construeixen cabanes (*mija*) com a habitatges, i només un parell de persones tenen el coneixement per fer-ho. Si alguna vegada se'n construeix alguna es tracta més d'una activitat lúdica i educativa, que no pas una activitat pròpia del seu estil de vida que es porti a terme sovint. Tot i així qualsevol iniciativa que

²³ Com explicava una de les persones entrevistades, pocs dies abans havia atropellat un uallabí -al capvespre és més perillós circular per les carreteres de l'interior i el nord d'Austràlia perquè és quan molts dels animals estan més actius- i el tenia al congelador: "We don't waste it", deia rient i fent mofa dels blancs que també els atropelles però els deixen allà mateix.

faciliti la recuperació del coneixement tradicional i la seva transmissió a les noves generacions, és sempre benvinguda pels adults de Jambun²⁴.

I, un altre dels sistemes de comunicació que es mantenen són els senyals que es deixen als camins per marcar direccions i marques que es fan als troncs dels arbres o a les tiges d'algunes plantes per senyalar el recorregut correcte²⁵.

EL CONTROL DELS ELDERS

En el sistema tradicional aborigen, totes les persones, homes i dones del grup arribaven a la posició social de més prestigi. Només era una qüestió de temps²⁶. Avui dia això no ha canviat, és a dir, qualsevol persona a partir de certa edat serà considerada *elder* per la resta de la comunitat. No hi ha una edat concreta que ho estableixi i, a més, no tothom pot determinar amb exactitud la seva edat, però en el moment en què es va realitzar la investigació, les cinc persones que constituïen el grup dels *elders* -dues dones i tres homes- tenien totes elles més de 60 anys. El que sí que ha canviat és l'àmbit de poder decisor dels 'elders' i el respecte que els hi mostren algunes persones, més ben dit, que no els hi mostren. Si abans s'ocupaven principalment dels afers exteriors del grup, avui dia aquesta funció la realitza el consell de la comunitat (*Jambun Board*).

El sistema d'organització del grup està dividit en dos sectors diferents segons el tema de què es tracti. L'un, segueix la manera occidental de representació i elecció popular dels seus membres, el consell de Jambun; i l'altre, segueix la via tradicional de

²⁴ Durant la segona estada d'investigació, hi havia dues noies nord-americanes passant unes setmanes prop de Jambun, les quals estan escrivint un llibre sobre infants aborígens, i són conegudes d'un altre autor australià molt reconegut dins de la comunitat de Jambun. Una de les activitats que van preparar per als nens, a més de molts jocs, va ser la construcció d'una *mija*. Un dels adults de la comunitat va dirigir l'acció, en la que van participar gairebé tots els nens i nenes de Jambun, i s'ho van passar d'allò més bé, precisament perquè es tractava d'una novetat.

²⁵ Vaig ser testimoni de la conversa entre dos homes, un aborígen l'altre blanc, que s'havien de trobar l'endemà al mig d'una zona boscosa. L'aborígen li va dir que deixaria senyals al camí perquè el pogués localitzar. Primer, és clar, li va haver d'explicar quins senyals serien i el seu significat. Va funcionar.

²⁶ Vegeu l'apartat 2.1 pel que fa a Austràlia en general i, l'apartat 7.1 pel que fa a les tribus dyirbals.

l'edat, els *elders*, els quals no constitueixen exactament un consell, sinó que se'ls hi demana la seva participació a títol individual.

L'àmbit d'actuació dels *elders* ha quedat reduït als temes que tenen a veure amb la tradició tribal i afecten tot el grup. Això vol dir, qüestions sobre el territori i qüestions sobre connexions genealògiques. Aquests temes estan intrínscament vinculats. Si s'ha de localitzar un lloc concret per reivindicar legalment la seva propietat, o quan cal determinar si un territori és jirrbal o girramay o mamu i, si pertany, en el sentit tradicional, a una determinada família, es recorre als *elders*. En aquests casos: "we the elders have the last say", deia un dels *elders*. Però els aspectes relacionats amb l'administració i la presa de decisions econòmiques recau en el Consell. Als 'elders' se'ls pot tenir en compte i demanar l'opinió però no formen part del grup que controla la informació i els recursos.

Pel que fa al manteniment de l'ordre social passa el mateix. El respecte que tothom mostrava cap als *elders* en l'època tradicional no és comparable al d'avui dia. Els problemes que viuen avui molts dels joves aborígens tampoc no són comparables. Les noves generacions no mostren el mateix respecte cap als *elders* a causa principalment del nou estil de vida, de les influències de la societat dominant australiana i del fet que la majoria dels joves no passa massa temps amb els *elders* i, per tant, no aprenen coneixements tradicionals, ni els valoren -la qual cosa fa que tampoc es valorin, com abans, les persones que mantenen aquest coneixement. L'autoritat social tampoc no està en mans dels *elders*. Ara tothom està subjecte a la llei australiana i els conflictes només es poden resoldre dins de la legalitat vigent.

"We got to balance in two laws, now, ... otherwise we been problems...if you fight now, you are finish. You go to jail."

MJ

Conviuen, per tant, dos sistemes diferents d'organització i d'autoritat: el tradicional i l'occidental. I mentre tractin temes diferents podran seguir coexistint -

sempre que continuïn havent-hi aspectes de la tradició que es vulguin o es puguin mantenir.

El Consell està constituït per 9 persones de Jambun. Cada any se'n renoven 3, que s'escullen en una reunió general que inclou tots els adults de la comunitat²⁷. Per ser membre del Consell cal viure a Jambun, tenir més de 18 anys i pertànyer a alguna de les tribus tradicionals de l'àrea. Quan es constitueix un nou *board*, els seus membres es reuneixen i nomenen un president o una presidenta (*chairperson*) el qual actua com a portaveu de la comunitat. A més, el consell també escull una altra persona que fa tasques administratives i sempre és algú de Jambun. També són de Jambun els qui gestionen els projectes o seccions en què es divideix el consell, sota el control d'un dels membres del consell: mantenir la comunitat neta (*gardening*), el cultiu de bananes (*banana grounds*), el projecte turístic del recorregut cultural a peu (*Moombay walk track*) i el recorregut amb cavall (*Trail ride*), i serveis socials (*Home and community care*). Generalment s'intenta implicar la gent de Jambun en les diferents tasques que suposa aquest sistema, com una estratègia d'oferir alternatives de treball i perspectives més estables a la gent: "we try to employ our own people", manifestava qui havia estat presidenta del consell fins l'any 1998.

L'única persona del Consell que no pertany a la comunitat és el *manager* o director. Fins ara, sempre ha estat una persona que s'ha contractat de fora, perquè aquest càrrec requereix coneixements i experiència en funcionament organitzatiu dins del sistema burocràtic institucional que no té, per ara, la gent de Jambun.

El consell s'ocupa, a més dels aspectes que afecten tota la comunitat com pot ser assegurar els serveis mèdics a tothom, de la gestió, control i decisió de com invertir els fons que arriben de l'ATSIC (Aboriginal and Torres Strait Islander Commission), l'organisme governamental que distribueix els recursos financers que el govern australià destina al desenvolupament de les comunitats aborígens. Aquest és un dels principals

²⁷ A finals del mes de desembre de 1999 encara no s'havia convocat la reunió anual de tota la comunitat i no semblava que hi hagués cap intenció de fer-ho.

motius de conflicte dins de la comunitat de Jambun avui dia. Ja s'ha dit en un altre lloc, que la comunitat està situada en territori tradicional girramay. Aquest fet, i que l'actual consell està sota el control de gent girramay ha portat a una situació de divisió entre els membres de les dues tribus, girramay i jirrbal. Els segons, critiquen la gestió de l'actual consell i consideren a més, que se'ls està marginant.

8.3 RELACIONS AMB L'EXTERIOR

Jambun no és una comunitat autosuficient en cap sentit. Hi ha moltes activitats i ocasions que passen per relacionar-se amb l'exterior. Els principals motius que porten a la gent de Jambun a sortir de la seva comunitat són laborals, educatius, per serveis en general i per celebracions familiars. La majoria de famílies disposa com a mínim d'un cotxe, i per a aquelles persones que no en tenen cap a l'abast (propí o d'algun parent), existeix un servei privat de taxis a Tully²⁸, que cada setmana fa el recorregut Tully-Jambun (principalment el divendres, que és quan la gent que ha cobrat la setmanada acostuma a anar al poble, o si no cada quan se l'avisava per telèfon). També hi ha un cotxe del Consell que s'utilitza per portar gent al poble o per fer encàrrecs.

Pel que fa a la qüestió laboral, les possibilitats dins de Jambun són limitades. D'una banda hi ha les activitats administratives i de gestió que comporta el consell i que s'esmenten més amunt. I d'una altra, el conreu de bananes, el qual passa a ser la principal tasca econòmica. La resta de gent treballen per a altres grangers dels voltants o per a la companyia de canya de sucre que hi ha a Tully. Cal tenir present però, que la principal font d'ingressos a Jambun és a través d'ajuts i subsidis.

Un sector de desenvolupament que està creixent, a tot Austràlia, és el turístic. A Jambun, a més dels "recorreguts culturals" turístics -els quals, no estan avui dia en funcionament però quan ho estan, donen feina a dues o tres persones-, existeix un altre projecte cultural i turístic que aplega bàsicament gent Jirrbal i, que intenta crear un centre cultural en territori Jirrbal. Aquest projecte està dinamitzat per un dels *elders* el qual veu amb preocupació el futur de la seva gent i defensa que amb el primer que cal acabar és amb la dependència econòmica. En aquest sentit s'estan duent a terme algunes iniciatives, com són ara sortides amb grups d'estudiants de la Universitat de James Cook

²⁸ Tully és una població de poc més de 3.000 habitants situada a uns 25 km. de Jambun, que és el centre administratiu, de salut i de serveis de moltes granges i petits nuclis dels voltants. El molí de canya de sucre de Tully dona feina a gran part dels seus habitants. La resta d'oportunitats laborals estan diversificades entre les plantacions de bananes, mangos, etc., les granges ramaderes i el sector serveis.

de Townsville que estan realitzant tallers sobre cultura aborígen²⁹. En aquestes sortides es van incorporant gradualment joves Jirrbal per entrenar-se en el seu futur rol de guies³⁰.

L'escola és un altre dels àmbits que posa en contacte la gent de Jambun amb l'exterior. Tots els nens de Jambun estan escolaritzats³¹. L'escola on s'imparteixen estudis fins a primària està situada a Murray Upper (a uns 10 km). Aquí comparteixen estudis amb la resta de nens i nenes fills dels grangers i altres treballadors de la zona. Hi ha un servei de bus escolar que porta i torna els nens de l'escola fins a casa. Quan acaben els estudis primaris, els que continuen han de anar a la 'High School' de Tully, on poden seguir fins acabar els estudis secundaris, als 15 o 16 anys. També disposen d'un servei de transport per anar-hi. Però són pocs els que segueixen els seus estudis després de la primària. La majoria deixen d'anar a l'escola en finalitzar la primera etapa. Després intentaran trobar feina en alguna de les plantacions del voltant o ajudaran a la família, treballant en els seus camps.

Els estudis es realitzen totalment en anglès i es donen poques ocasions en què es tinguin en compte aspectes de la cultura aborígen en el curriculum escolar. Alguna vegada s'ha demanat a persones de Jambun que facin alguna demostració de com construir una *mija* o que expliqui històries mítiques, però es tracta d'activitats esporàdiques. Durant un temps es van impartir a Tully classes de llengua dyirbal, però la manca de finançament va fer que aquest projecte no continués.

L'escola és un dels primers àmbits en el qual els nens i joves de Jambun entren en contacte amb gent no aborígen i amb la cultura dominant. I, segons manifestacions

²⁹ Això és possible, perquè aquest *elder* està molt ben connectat amb el Centre d'Estudis Aborígens d'aquesta universitat per a la qual ja ha realitzat nombrosos tallers sobre cultura aborígen.

³⁰ Vaig poder gaudir en dues ocasions d'aquestes sortides i sincerament va ser interessant veure els canvis d'actitud i comportament dels joves guies. La primera vegada que hi vaig participar, que també era la seva primera vegada, es van mostrar més aviat tímids i molt respectuosos cap al grup d'estudiants; en la segona, ja havien adquirit més confiança i s'atrevien més a parlar i fer bromes amb la gent. També la seva actitud cap a mi va ser diferent en una sortida i en l'altra. En la segona, ja ens coneixíem i ens permetíem mútuament més familiaritats.

d'alguns joves, a l'escola no es transmet un missatge de desigualtat pel fet de ser aborígen, o si més no, no d'una manera conscient; però un cop surten de l'escola descobreixen que cadascú té el seu lloc i, el que els correspon no és precisament el mateix que el dels seus companys blancs.

Pel que fa als serveis en general, cal desplaçar-se als nuclis urbans propers per aconseguir la majoria de béns i fer múltiples gestions. Tot i que hi ha una petita botiga d'aliments a Jambun, tothom va a comprar a les botigues del poble més proper, Tully. Hi ha molts motius per anar a Tully. A més dels supermercats, a Tully hi ha botigues de tot tipus; un hospital i serveis mèdics bàsics³²; l'oficina de 'Centrelink' des de la qual es gestionen tot tipus de subsidis i ajuts; correus, bancs i, pubs que s'omplen els divendres al vespre que és quan la gent disposa de diners (perquè han cobrat la paga o algun subsidi) i quan hi ha més ambient. També hi viuen a Tully, parents que es visiten sovint. I la policia, que és un dels temes més conflictius de les relacions amb l'exterior³³.

La botiga de Jambun no té massa productes i és més cara que les del poble. També es pot anar a comprar a la botiga de Murray Upper (on també hi ha l'escola) o a la d'Euramo (a uns 20 km), els dos nuclis de població més propers a Jambun, però que no són pobles propiament. A més, aquestes botigues tenen bàsicament només productes alimentaris. Per aconseguir altres béns cal anar més lluny. Hi ha una clara preferència per anar a Tully, més que res, perquè s'aprofita el viatge per a fer-hi diferents gestions.

A Tully es troba l'oficina de 'Centrelink', l'entitat governamental que a través de l'ATSIC tramita les diligències administratives per sol·licitar tot tipus d'ajuts econòmics. El sistema de subsidis per a la població aborígen específicament fa anys que

³¹ L'escolarització és obligatòria a Austràlia fins a acabar l'etapa primària (year 7), quan tenen 11 o 12 anys.

³² A més de comptar amb el servei de *Flying Doctor Service*, un equip sanitari bàsic que es trasllada amb helicòpter a qualsevol comunitat, granja o àrea remota, per cobrir els casos d'urgència amb eficàcia. A vegades no és la quantitat de quilòmetres que hi ha, sinó la impossibilitat d'accedir a una zona degut a les habituals inundacions en època de pluges.

³³ Els problemes entre Aborígens i policia són un tema recurrent en la vida diària de qualsevol família Aborígen. Qui més qui menys té algun parent que ha passat per la presó o hi està internat en aquests

funciona a Austràlia (des dels anys seixanta) i durant força temps com l'única política de desenvolupament comunitari indígena. Això ha desencadenat una dependència econòmica de gran part de la població aborígen -el que s'anomenava "sit down money"-, la qual afegida a les dificultats per accedir a llocs de treballs qualificats (encara que es disposi de la formació adequada), és la responsable de la situació marginal i de falta de perspectives en què es troben.

"La burocracia gubernamental es muy ingnorante, muy racista, obstruccionista y no entiende nuestra situación. No están preparados para sentarse a discutir con nosotros sobre nuestro desarrollo, creemos que la única forma para obtener verdaderamente la autodeterminación no pasa por recibir ayuda monetaria gubernamental sino mantener nuestra autonomía e independencia, y tomar nuestras decisiones, y esto es obviamente muy difícil cuando no se tienen los recursos necesarios.

Pero el problema en Australia ha sido que la política desarrollada por la burocracia no ha entendido el estilo de vida de los aborígenes. [...]

El gobierno Laborista inició bastantes programas radicales suministrando bastante dinero, pero fue demasiado pronto y demasiado rápido porque la gente no estaba preparada... Esa es la ironía: demasiado, demasiado pronto y demasiado rápidamente."³⁴.

L'economia de la gent de Jambun, com la de pràcticament totes les comunitats aborígens, es nodreix principalment d'aquestes ajudes. Cada setmana hi ha una entrada assegurada i estable de diners: els dijous³⁵. Els diferents tipus d'atuds cobreixen situacions com: ajud familiar, pensió, vellesa, malaltia, monoparentalitat, viduitat i beques escolars. Gairebé cada família pot accedir a més d'un subsidi perquè els diferents membres es troben en circumstàncies diverses. El primer i tercer dijous de cada mes, es destina a *family payment i pension day*; el segon i el quart a *age, dissability, sole parent, widow and care*.

moments. Els motius més habituals de detenció tenen a veure amb consum d'alcohol i problemes derivats, com desordre públic, petits robatoris i violència domèstica.

³⁴ Aparicio, T. 1989. "Entrevista con Peter Yu: Portavoz Aborigen" a IWGIA International Work Group for Indegenous Affairs. Boletín. Vol.9, núm.1/2. Junio. Pàgs. 23-24.

I, finalment, les relacions de parentiu són l'altre àmbit, important, de contactes fora de Jambun. A causa del procés de desplaçaments i trasllats forçats que van viure les tribus dyirbals a partir de la invasió europea, la població aborígen es troba avui dia, escampada per tota la zona de territoris tribals tradicionals, dins dels quals es van construir nuclis urbans. A més de Tully, llocs com Cardwell, Mt. Garnet, Innisfail, Ingham, Ravenshoe (entre 20 i 50 km de distància), i més lluny, Townsville, Cairns, Palm Island, o Mareeba (tots ells entre 100 i 150 km de distància), són destins de la gent per qüestions de parentiu. Fora de l'estat de Queensland, les visites ja no són massa habituals, tot i que hi hagi parents a Sidney, Darwin o Broome (a l'estat de Western Australia).

Les visites són més o menys habituals depenent de la distància i les possibilitats de transport. Per exemple, les anades i vingudes a Tully, on pràcticament tothom hi té algun parent, són constants; en canvi, les visites a parents que viuen més lluny són més aviat esporàdiques³⁵. Un altre tema és quan es tracta de celebracions com ara casaments o enterraments. Llavors tothom es mobilitza i es comparteix transport. Tot i així les notícies sobre parents que viuen a altres llocs arriben sovint, ja sigui perquè algú hi ha anat de visita i llavors tothom se n'assabenta o, perquè algú ha vingut a passar uns dies a casa d'algú i llavors porta noves de tots els coneguts per a tots els coneguts.

El telèfon és una altra via de comunicació entre parents, així com les notícies que apareixen a la televisió sobre qüestions aborígens i massa sovint sobre conflictes entre la policia i aborígens, les quals també aporten informació sobre parents.

³⁵ Durant la investigació, aviat vaig descobrir que els dijous no era el dia més apropiat per realitzar entrevistes. En canvi, era una bona ocasió per trobar gent a Tully, en un entorn diferent de l'habitual.

³⁶ Durant el temps que vaig estar convivint amb una família Aborígen, vam anar dues vegades -un cop cada any- a visitar les germanes de la mare de la família, la qual prové d'una altra àrea i d'una altra tribu. Era una de les maneres de compensar la meua estada, la qual cosa m'aportava més beneficis que no pas altra coses. Jo feia de xofer i hi posava el transport i, a canvi, l'ocasió em permetia recollir informació sobre gent de Jambun des de fora de Jambun i contrastar-la amb la que recollia al camp.

Foto 5. *Gubunji*, l'anguila gran, continua formant part de la dieta aborigen a Jambun.

Foto 6. Un dels *elders* de Jambun mostra la graella sobre la qual es cuina l'anguila a la manera tradicional.

Foto 7. Dels contraforts d'arbres com aquest s'extrau la fusta per fer escuts, llances i *boomerangs*.

Foto 8. Sistema per donar torsió a les tires pelades de canya i fer cordill.

Foto 9. La fabricació de cistells de canya constitueixen una activitat encara vigent a Jambun.

Foto 10. Un cistell per aplegar fruits i una xarxa per a pescar anguiles.

Foto 11. Els nens de Jambun aprenent a construir una *mija*. (Fotografia d'Stan Breeden).

Foto 12. *Mijas* recent acabades. (Fotografia d'Stan Breeden)